

MINIATURA VOCALĂ DE-OR TRECE ANII... DE SNEJANA PÎSLARI PE VERSURILE LUI MIHAI EMINESCU: LIMBAJUL MUZICAL, ARHITECTONICA

VOCAL MINIATURE DE-OR TRECE ANII...
BY SNEJANA PÎSLARI ON THE POEM BY MIHAI EMINESCU:
MUSICAL LANGUAGE AND ARCHITECTONICS

ANGELINA CORJAN-COLESNIC,
doctorandă,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0004-0905-7983>

CZU 784.3:781.61

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.2.05>

Scopul articolului constă în analiza aspectelor verbale și sonore ale miniaturii vocale „De-or trece anii...” de compozitoarea Snejana Pîslari pe versurile lui M. Eminescu. Autoarea scoate la iveală cele mai reprezentative procedee componistice ale piesei vizate legate de reflectarea gândirii folclorice prin procedee de parlando-rubato, stilul doinait etc. Concomitent, autoarea se adresează la elementele limbajului armonic specific jazzului.

Cuvinte-cheie: miniatură vocală, romanță, parlando-rubato, jazz, partidă vocală, acompaniament pianistic

The purpose of the article is to analyze the verbal and sound aspects of the vocal miniature „De-or trece anii...” composed by Snejana Pîslari on the lyrics of M. Eminescu. The author reveals the most representative compositional methods of the piece related to the reflection of folkloric thought through parlando-rubato, the doina style processes etc. At the same time, the author addresses the elements of the harmonic language specific to jazz.

Keywords: vocal miniature, romance, parlando-rubato, jazz, vocal part, piano accompaniment

Introducere

Compozitoarea Snejana Pîslari s-a născut la 12 decembrie 1972 la Călărași, Republica Moldova. Din fragedă copilărie cânta la pian, iar la vârsta de 16 ani a decis că va merge să învețe de compozitor. În anul 1991 absolvește Colegiul de Muzică Ștefan Neaga, Facultatea Teoria Muzicii și Compoziție și tot în același an devine cea mai tânără membră a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova. În perioada anilor 1996-1999 își face studiile la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, specialitatea Compoziție, clasa faimosului compozitor autohton Pavel Rivilis, apoi urmează masteratul și doctoratul. În acest sens, T. Berezovicova afirmă: „Contactele profesionale cu distinsul dascăl le-a păstrat și după absolvirea cursului de licență la Academie, continuându-și studiile în cadrul masteratului tot cu P. Rivilis, iar apoi alegând creația maestrului ca temă a tezei de doctorat” [1 p. 113], pe care o susține în 2019. Tema tezei de doctorat este *Tratarea timbrului în creația simfonică a lui Pavel Rivilis*, conducător științific fiind Tatiana Berezovicova, doctor, profesor universitar.

Snejana Pîslari a fost autoarea și prezentatoarea unei emisiuni culturale TV. Actualmente este profesoară la Centrul de Excelență Ștefan Neaga și la AMTAP. Este laureată a concursurilor Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova, participantă la Simpozionul Internațional în domeniul culturilor naționale (Phenian, 2002) [2].

Paleta genuistică a creațiilor semnate de Snejana Pîslari este destul de largă și include operă, muzică simfonică, creație corală, instrumentală, muzică vocală de cameră ș.a. După cum se afirmă în sursa de referință, S. Pîslari este reprezentanta „generației medii” a compozitorilor din Republica Moldova (...). Continuatoarea tradițiilor componistice și pedagogice ale renumitului maestru Pavel Rivilis, S. Pîslari activează în domeniul muzicii instrumentale de cameră, vocale, corale și orchestrale, fiind autoarea unor creații care ocupă un loc însemnat în palmaresul muzicii contemporane autohtone” [1 p. 111]. Creația componistică a S. Pîslari se află în centrul atenției muzicologilor. Astfel, Dmitri Kabakov, doctorand AMTAP, a susținut teza de doctor dedicată creației compozitoare pentru pian, drept exemplu servind articolul său cu genericul *Caracteristica generală și trăsăturile stilistice ale creației pentru pian a Snejanei Pîslari* [3], ca parte componentă a tezei, iar T. Berezovicova a editat un alt articol – *Compozitoarea Snejana Pîslari: profil de creație* (deja menționat) [1]. După cum afirmă Tatiana Berezovicova, „S. Pîslari preferă genurile instrumentale de cameră, cu toate că are în repertoriu și piese vocale, și muzică corală, fără a neglija și domeniul orchestral. În opinia sa, muzica de cameră, ca un gen foarte mobil, oferă posibilitatea de a implementa ideile noi în modul cel mai firesc și eficient. De asemenea, ea permite compozitorului să prelucreze cele mai mici detalii ale textului și să dezvăluie frumusețea liniei melodice care, în piesele camerale, poate fi foarte bine auzită” [1 p. 114]. Interesul compozitoare față de muzica vocală s-a manifestat încă în anii de studenție. În una din sursele de referință se relatează: „Fiind eleva anului II, S. Pîslari a scris prima sa lucrare serioasă, unde ritmica lui Messiaena fost îmbinată cu tehnica serială. Aceasta a fost piesa vocală *Среди миров* (Printre universuri) pe versurile lui Innokenti Annenskii. La anul III a apărut o piesă cu subiect religios – *Господи, воззвах...* pentru voce feminină, flaut și pian, la baza căreia a fost pusă o cântare bisericească din culegerea cântărilor antice ruse, îngrijită de N. Uspenski” [1 p. 113].

În articolul deja menționat al T. Berezovicova găsim lista creațiilor vocale ale compozitoare S. Pîslari, care cuprinde genuri diferite: manoperă, miniaturi pentru voce și pian, pentru voce și vioară, monoscenă pentru voce feminină, flaut și trei temple-block-uri. Printre ele sunt: *Игралиний* (*Jocul liniilor*) – manopera pe libretul de Irina Matvienko (1991); *Balade provensale vechi* pentru voce feminină și vioară (1994); *Dans* – romanță pe versurile lui Nicolae Labiș (1996); *De-or trece anii...* – romanță pe versurile lui Mihai Eminescu (1997); *Îngere palid...* – monoscenă pe versurile lui M. Eminescu, pentru voce feminină, flaut și trei temple-block-uri (2001)” [1 p.117]. Una din miniaturile cameral-vocale ale compozitoare cu titlul *Îngere palid...* a fost editată în culegerea romanțelor compozitorilor din Republica Moldova pe versurile lui Mihai Eminescu publicate la Chișinău în 2001 [4].

Din sursele menționate anterior, putem face unele concluzii privind caracteristica generală a creației componistice a S. Pîslari, preferințele genuistice, aspectele stilistice, evoluția limbajului muzical. Astfel, D. Kabakov subliniază faptul că în piesele de pian de S. Pîslari, create în anii 1990 și 2010, se observă o evoluție a stilului compozitorului, manifestată „în mișcarea de la romantism la sinteza tehnicilor componistice moderne. Dacă în miniaturile anilor '90 imaginile lirice predomină, dramaturgia muzicală se desfășoară în limitele tematismului de tip clasic” [3 p. 30], tonalitatea, limbajul armonic, factura de natură omofon-armonică sunt, de asemenea, tradiționale, opusurile create în anii 2010 au o orientare folclorică și folosesc activ tehnica repetitivă [ibidem]. Așadar, ultimele realizări ale compozitoare „se bazează pe un material folcloric, demonstrează utilizarea procedeelelor variantic, variațional și de ostinato și cel al repetitivității exacte, ca modalitate de expunere și dezvoltare a tematismului” [ibidem].

Miniatura vocală *De-or trece anii...* (versuri – M. Eminescu, muzică – S. Pîslari: tratarea textului poetic, mijloacele de expresivitate muzicală, structura compozițională)

O să ne adresăm nemijlocit la analiza miniaturii vocale semnată de S. Pîslari. Este vorba de romanță *De-or trece anii...*, scrisă pe versurile lui Mihai Eminescu. Pentru a demonstra sistemul de imagini al acestei poezii, vom cita integral textul acesteia:

De-or trece anii cum trecură,
Ea tot mai mult îmi va plăcé,
Pentru că-n toat-a ei făptură
E-un „nu știu cum” ș-un „nu știu ce”.

M-a fermecat cu vro scânteie
Din clipa-n care ne văzum?
Deși nu e decât femeie,
E totuși altfel, „nu știu cum”.

De-aceea una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcé:
Dac-al ei glas e armonie,
E și-n tăcere-i „nu știu ce”.
Astfel robit de-aceeași jale
Petrec mereu același drum...
În taina farmecelor sale
E-un „nu știu ce” ș-un „nu știu cum” [5].

Titlul și conținutul poeziei fac anumite referiri la trecerea ireversibilă a timpului, pe de o parte, și la imaginea neștirbită a iubitei, pe de altă parte. „De-or trece anii cum trecură,/Ea tot mai mult îmi va plăcé”, afirmă M. Eminescu. Fiind plină de mister, această poezie dezvăluie o trăsătură caracteristică a stilului eminescian, drept exemplu servind următorul fragment din poezie: „Pentru că-n toat-a ei făptură/E-un „nu știu cum” și un „nu știu ce”. O altă idee tipică romantismului asimilată de marele poet este interacțiunea cuvântului cu tăcerea, care, în opinia lui, explică mai mult decât cuvântul spus: „De-aceea una-mi este mie/De ar vorbi, de ar tăcé”. Pentru poet dragostea este veșnica robie, iar el, ca un rob, petrece unul și același drum cu sentimentul de jale și melancolie, dar fără putere de a refuza de la ea.

Comparând textul miniaturii muzicale cu originalul eminescian, putem afirma: compozitoarea a exclus strofa a doua, atingând un concept poetic mai concis. Anume pe această versiune scurtată se bazează compoziția muzicală. Astfel s-a creat o antinomie imagistică a realității mai triste cu partea de mijloc mai senină, mai armonioasă. Ținând cont de structura și semantica textului poetic, putem afirma cu certitudine că planul tonal, ca și arhitectura acestei miniaturi, sunt determinate de ideea eminesciană. Romanța *De-or trece anii...* face parte din miniaturi vocale autohtone inspirate de folclorul spațiului românesc, drept exemplu servind o introducere de amploare bazată pe stilul doinit. Subliniem implicarea sistemului metric *parlando-rubato*, tipic pentru genul folcloric de doină, indicația autoarei *quasi una improviziata*, factura pianistică care trece de la o linie monofonă spre o scriitură tipică pentru acompaniamentul lăutăresc la țambal, implicând concomitent unele procedee pianistice.

Fig. 1. S. Pislari, *De-or trece anii...*, mm.1-6

The image shows a musical score for Soprano and Piano. The Soprano part is written on a single staff with a treble clef and a common time signature (C). It consists of several measures, most of which are rests. The Piano part is written on two staves (treble and bass clefs) with a common time signature (C). It begins with a mezzo-piano (mp) dynamic marking. The first measure contains a 7-measure phrase. The second measure is followed by a section marked "quasi una improviziata" (quasi one improvisation), which includes a 3-measure phrase and four 5-measure phrases. The tempo is marked "tempo rubato".

Ținem să menționăm folosirea activă a îmbinării gândirii binare cu cea ternară sau expunerea simultană a șaisprezecimilor cu triolete (m. 5). Această abordare seamănă cu specificul metroritmic al jazzului. O atenție deosebită merită un acord apărut în m.7, acărui structură își are originile în armonia jazzului. Acesta poate fi tratat ca o verticală polifuncțională bazată pe nonacordul mic construit de la sunetul *sol*, a cărui septima este plasată în linia basului. Adăugăm că în armonia jazz tonurile septacordurilor sunt folosite destul de liber în diferite straturi ale acordului, inclusiv linia basului, spre deosebire de tradiția clasică.

Fig. 2.S. Pislari, *De-or trece anii...*, mm.7-8

Structura compozițională a miniaturii vocale este una logică: forma tripartită simplă *aba*¹ înconjurată de preludiul și postludiul pianistic schițează legitățile unei forme concentrice. În acest context este important de adăugat că anume miezul semantic al formei trebuie să fie secțiunea *b*.

Pentru a demonstra arhitectonica lucrării vom face un tabel.

Fig. 3

introducere pianistică/ preludiu	<i>a</i>	<i>b</i>	interludiu pianistic	<i>a</i> ¹	încheiere pianistică/ postludiu
mm.1-11	mm.12-29	mm.29-45	mm. 38-45	mm.45-55	mm.55-66
<i>Tempo rubato</i>	<i>Andante</i>				
<i>C-moll</i>	<i>C-moll</i>	<i>A-dur– Es-dur</i>	<i>Es-dur–G-dur</i>		
<i>text</i>	<i>De-or trece anii cum trecură</i>	<i>De aceea una-mi este mie</i>		<i>Astfel robit de aceeași jale</i>	

Secțiunea *a* se bazează pe un acompaniament tipic pentru romanță, pe o melodie lină, construită firesc, preponderent, pe mișcarea treptată în jos și în sus în jurul unui „centru de gravitație” și anume a trepteii a V-a a modului minor armonic.

Fig. 4. S. Pislari, *De-or trece anii...*, mm.13-22

The image shows a musical score for the piece 'De-or trece anii...' by S. Pislari, measures 13-22. The score is in C minor and 3/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are: 'De-or tre-ce a-ni-i cum tre-cu-ră, ea tot mai mult imi va plă-ce, Pen-tru că-n toa-ta ei făp-tu-ră e-un "nu-știu-cum" și "nu-știi ce". Ma-fer-me-cat cu vre-o scîn-'

Menținerea unei stări melancolice se subliniază prin mijloacele modal-armonice: tonalitatea *c-moll* predomină, limbajul acordic este destul de tradițional, cu excepția cadenței de mijloc. Dacă vom analiza succesiunea armonică a acestui fragment, vom putea descoperi un alt exemplu tipic pentru armonia jazz și anume folosirea acordurilor cu mai multe sunete construite pe intervalele de terță (septacorduri, nonacorduri, undecimacorduri etc.). Merită de atras atenția asupra acordului dominantei care se construiește în conformitate cu legitățile armoniei jazzistice, implicând structura verticală alcătuită din 6 sunete – undecimacord al dominantei (m. 21) – t2 s D7 → III s II6 t s t64 II43D7 9 11.

Un alt procedeu armonic, care, la fel, are unele tangențe cu armonia jazzistică, îl putem găsi în m.25, unde inflexiunea în tonalitatea treptei a II-a *Es-dur* duce la apariția unui acord mai complex decât trisonul *Es-dur* (și anume nonacordul construit pe sunetul *Es*). Acest procedeu, numit în armonia clasică elipsă, se bazează pe același principiu ca și alternarea septacordurilor sau acordurilor de structură mai complexă în muzica de jazz. Spunem, în paranteze, că anume acest principiu stă la baza procedurii pur jazzistic, numit „substituirea de triton”.

În rest, stilistica romanței este una tradițională și îmbină în sine limbajul clasic cu unele elemente ale muzicii ușoare. Stilistica jazzului aici nu este principală, ceea ce confirmă faptul că la începutul sec. XXI limbajul jazzistic și-a pierdut popularitatea sa pentru compozitorii din Republica Moldova.

În secțiunea *a*¹ se expune materialul secțiunii incipiente, deși această reafirmare trece neobservată din cauza faptului că melodia și textura părții mediane se construiesc pe același material muzical. Grație acestei abordări, romanța dată capătă o anumită unitate stilistică și conceptuală, iar încheierea instrumentală repetă aproape identic materialul muzical al preludiului pianistic, creând un cadru compozițional bine pus la punct.

Concluzii

Generalizând cele expuse anterior, putem afirma următoarele.

1. În miniatura vocală *De-or trece anii...* compusă de Snejana Pislari stilistica jazzului își pierde actualitatea și importanța sa în cadrul conceptului componistic.
2. Unele influențe jazzistice se observă doar la nivelul limbajului armonic, deși acestea pot fi tratate ca lărgirea aspectului vertical al miniaturii studiate.
3. Procedeele de origine jazzistică se contopesc într-un stil sintetic care îmbină armonios tradiția romantismului, precum și niște implicații ale folclorului din spațiul românesc.

4. Un amalgam al elementelor menționate anterior se încadrează perfect într-un stil individual al compozitoarei S. Pîslari.

5. Tendințele depistate pe baza miniaturii vocale *De-or trece anii...* semnată de S. Pîslariile putem trata ca o tendință generală a muzicii cameral-vocale din Republica Moldova la etapa actuală.

Referințe bibliografice

1. BEREZOVICOVA, T. Compozitoarea Snejana Pîslari: profil de creație. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2015, nr. 1 (24), pp.111–118. ISSN 2345-1408.
2. Pîslari Snejana [online]. In: *www.moldovenii.md*: [site] [accesat 24 mai 2024]. Disponibil: <https://www.moldovenii.md/md/people/565>.
3. КАБАКОВ, Д. Фортепианное творчество Снежаны Пысларь: общая характеристика, черты стиля. В: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2019, nr. 1 (34), pp. 30–35. ISSN 2345-1408.
4. *Ah, cerut-am de la zodii...: romanțe pe versurile lui Mihai Eminescu*. Chișinău: Princeps, 2001, pp. 198–204. ISBN 9975-9660-0-4.
5. EMINESCU, M. De-or trece anii...: versuri [online]. In: *Versuri.ro*: [site] [accesat 24 mai 2024]. Disponibil: https://www.versuri.ro/versuri/mihai-eminescu-de-or-trece-anii-_w417.html.